

מדינת ישראל
משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אשכול מורשת
הפיקוח על הוראת המקרא בחינוך הממלכתי

ניסן תשע"ז

אפריל 2017

עם סיום בדיקת בחינות חורף תשע"ז והיערכות לבחינות הקיץ, ברצוני לשתף אתכם בתוצאות ובהישגי התלמידים. כמו כן להעלות מספר תובנות אשר יסייעו בידנו המורים בתהליכי ההוראה והלמידה.

נתונים:

ציון משוקלל	ציון שנתי	ציון בחינה	
61.7	71.5	52.8	מבחן בגרות חורף תשע"ז
70.1	76.4	64.4	מבחן בגרות חורף תשע"ז

הנתונים מדברים בפני עצמם. ניכר כי התובנות הנצברות בכל מועד, יושמו הלכה למעשה בתהליכי ההוראה והלמידה בתחום הדעת.

התפלגות הציונים תקינה. אין חריגות במועד זה ביחס למועדים קודמים.

הדברים אשר יכתבו להלן, מבוססים על תובנות מעריכי בחינות הבגרות ועל ניתוח סטטיסטי של השאלון על פרטיו השונים. הניתוח הסטטיסטי נשלח לבתי הספר. טוב יעשה הצוות המקצועי אם ישתמש בניתוח הסטטיסטי ככלי עבודה לאיתור נקודות חוזק ונקודות המהוות אתגר, בתהליכי ההוראה והלמידה של תחום הדעת, בבית הספר.

- לעתים, שאלה מכילה הפניות למקור מקראי אחר או למקור חוץ מקראי. המיומנות הנדרשת בשאלה מסוג זה היא מיומנות השוואה. מומלץ לתרגל עם התלמידים מיומנות זו, שהיא מאבני הבסיס להבנת הטקסט המקראי. אנו ממליצים להיעזר באחד מהמאמרים המופיעים [באתר תנ"ך ממלכתי](#), העוסקים בהשוואה ככלי פרשני. יחד עם זאת, הפניות למקורות שונים בשאלה אחת, עלולות להקשות על חלק מהתלמידים, ואנו נותנים על כך את הדעת.
- מושגים כגון נבואת תוכחה או פורענות ומנגד נבואת נחמה, הינם מושגים מובנים בתחום הדעת. תלמיד אמור להכיר מושגים אלה ולהבין את הרוח האופטימית העולה מנבואת נחמה או את הרוח הפסימית העולה מנבואת תוכחה. למרות החשש שהובע בפנינו, לא נתקלנו בקשיים בהבנת המלים אופטימי, פסימי.

- כדאי לצייד את התלמידים בכלים לניתוח ולהבנה של שאלה, על מרכיביה השונים. כלים אלה יסייעו לתלמידים להתמודד עם תוכן חדש מבחינתם. הבנת השאלה תדייק את התלמיד להשיב על מה שנשאל, וכך לא ישיב באופן אוטומטי את מה שהוא זוכר או שנין.
- ניכרים פערים גדולים ברמת תשובות התלמידים בשאלות השונות. ניתן היה לראות בבירור שתלמידים השיבו על נושאים מנושאי החובה וההרחבה בלית ברירה, מבלי שהכירו את הטקסטים היכרות מוקדמת. הבחירה שלנו כמורים שלא ללמד חלק מהנושאים שהם בבחינת נושאי חובה, מצמצמת את אפשרויות הבחירה בפני התלמידים.
- בנושא נביאי אמת ונביאי שקר, יש להתעכב על המתח שבין הממסדים הדתי והמלוכני, לבין הנביא המהווה אפוזיציה לוחמנית לממסדים אלה. מתח זה עובר כחוט השני בפרקי הנושא.
- אנו עדים שוב ושוב לאי הבנה בסיסית של מושגים כגון אלוהות אוניברסלית, אלוהות מופשטת. תלמידים לא יודעים לזהות את תפיסת האלוהות במשפט "המקום אשר יבחר ה' לשכן/לשום שמו שם". כמו כן, התלמידים לא מבחינים בין עבודת ה' בבמות לבין עבודה זרה.
- הטקסט המקראי מזמן היכרות עם דרכי עיצוב, לא פחות מאשר התכנים המובעים בו. דרכי העיצוב משרתים את התוכן, ולכן העיסוק באמצעים צורניים-ספרותיים הוא מהותי להבנת המסר.
- הטקסט המקראי גלוי בפני התלמידים בזמן הבחינה, לכן השאלות תהינה מסדרי חשיבה נוספים ולא רק שינון וידע.
- ניתן לראות יישום נאה של הדרישה לתת בידי התלמידים כלים להצגת טענה וניסוח טיעון. התלמידים, על פי רוב, ידעו להציג טיעון מבוסס ידע מנומק ומוסבר.
- שאלות העמ"ר, אשר תופענה בבחינת הבגרות, מכוונות לדרכי הוראה ולמידה של הטקסט המקראי. שאלות מסוג זה הן שאלות חשיבה המבקשות לעורר שיח ולהנכיח את נושא הערכים המצויים בתכנית הלימודים או ערכים חשובים לנו בתכני הלימוד. התלמיד מתבקש לזהות ערכים או עקרונות מוסריים בתחומי הלימוד ולכתוב עליהם. על שאלות העמ"ר ניתן לקרוא [באתר תנ"ך ממלכתי](#).
- יש ללמד טעמים בסיסיים, על מנת לסייע לקריאה נכונה של הפסוקים. תלמידים שלא ידעו לזהות את מקומו של האתנח, הבינו לא נכון את הפסוק. בהשתלמויות המורים בשנה הנוכחית, עסקנו גם בכלים ובדרכים יצירתיות ללימוד הטעמים והפסוק לקריאה רהוטה של הטקסט המקראי.
- ניכרת התמודדות יפה מאד של התלמידים עם הטקסט המקראי על מיומנותיו בפרק הרביעי. ציון גבוה במיוחד קיבלה השאלה על "הבנה פסיכולוגית". הביטוי אמנם לקוח מתחום אחר אך ממצה את הדילמה המרכזית והמהותית בו.

בברכת הצלחה,

ענת

